

ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ НА ЛЕКЦІЇ З ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВСТВА

Морозова І.І., канд. філол. наук (Харків)

Статтю присвячено особливостям використання автентичного ілюстративного матеріалу на лекції з лінгвокраїнознавства «Цінності та переконання сучасного американського суспільства». Розроблено механізм застосування відрізків президентського дискурсу як засобу вирішення проблеми якості засвоєння матеріалу студентами. **Ключові слова:** лінгвокраїнознавство США, система цінностей та переконань, президентський дискурс.

Статья посвящена особенностям использования аутентичного иллюстративного материала на лекции по страноведению «Ценности и убеждения современного американского общества». Разработан механизм применения отрезков президентского дискурса как способа решения проблемы качества усвоения материала студентами. **Ключевые слова:** лингвострановедение США, система ценностей и убеждений, президентский дискурс.

The article deals with the peculiarities of authentic illustrative material application at the lecture in American Studies dedicated to “Values and Beliefs of Modern American Society”. I have developed a mechanism how to use American presidential discourse fragments to solve the problem of the quality improvement of students’ mastering the material. **Key words:** Linguistic American Studies, values and beliefs system, presidential discourse.

Лінгвокраїнознавство є однією з гілок багатоаспектної науки про мову та суспільство – соціолінгвістики. Проте на відміну від соціолінгвістичних досліджень, де безпосереднім об'єктом аналізу є соціально-обумовлена варіативність мовної структури якогось соціального колективу усередині нації, лінгвокраїнознавство ставить своїм завданням вивчення елементів загальнонаціональної культури, що знаходять вираження в літературному мовному стандарті, який обслуговує всю націю. Лінгвокраїнознавство як наука культурознавча, орієнтоване, перш за все, на задачі та потреби вивчення іноземної мови, має справу з чинниками загальнонаціональними і відносно постійними [7]. В лінгвістиці давно вже визнано непорушним фактом, що в однозначному тлумаченні мовленнєвого твору велику роль грає та лінгвокраїнознавча інформація, яку мають учасники комунікативного акту. Теорія комунікації припускає відносну рівність співрозмовників в плані володіння деякою інформацією: окрім спільної мови (у чисто структурному і значною мірою семантичному плані її компонентів) вони повинні володіти деяким спільним для них обсягом екстралінгвістичних знань, що і утворює основу спілкування.

Лінгвокраїнознавство базується, як було зазначено вище, на масовій буденній свідомості носіїв мови і культури, де поряд з побутовими повсякденними знаннями представлені в якійсь мірі і знання наукового характеру, отримані в процесі виховання людини в даній культурі через різні засоби утворення і передачі інформації, і разом із звичайними буденними значеннями стають частиною мовної свідомості особистості. Проте ці знання, на відміну від енциклопедичних, відрізняються неповнотою і своєрідною формою їх відбиття в масовій буденній свідомості.

Курс лінгвокраїнознавства англomовних країн для студентів філологічного напрямку передбачає висвітлення різних аспектів сучасного життя, історії та культури цих країн, особливостей менталітету їх народів, мовленнєвої поведінки, тощо. В сучасних умовах інтеграції України в міжнародне співтовариство формування соціолінгвістичної міжкультурної компетенції студентів ВНЗ виходить на перший план у процесі навчання: необхідно підготувати українців до зростаючих потреб міжнародної мобільності і тіснішої співпраці в галузі освіти, культури та науки; сприяти взаємному розумінню і терпимості, повазі до особистості і культурних відмінностей шляхом більш ефективної міжнародної співпраці; розвивати здатність спілкуватися один з одним понад мовні та культурні кордони [2, с.3]. Таким чином, використання автентичних матеріалів у викладанні лінгвокраїнознавства вважаємо обов'язковою передумовою успішності курсу.

Інтерес фахівців до використання автентичних матеріалів при навчанні іноземним мовам постійно зростає. Наприклад, було обґрунтовано теоретичні засади використання відеофільмів і надано ряд практичних рекомендацій з їх застосування [9;10], запропоновано роботу з патентними документами [3], описано реалії як національної культури [5], розкрито можливості пристосування сленгу різних соціальних груп для вивчення іноземної мови для спеціальних цілей [4]. З іншого боку, кількість робіт, присвячених даній тематиці, все ще залишається невеликою. Усе це дає підстави вважати висвітлювану у статті методологію застосування автентичних відрізків американського президентського дискурсу актуальною.

Мета даної статті полягає у виявленні шляхів поліпшення викладання курсу «Лінгвокраїнознавство» через застосування автентичних матеріалів для ілюстрації основних положень лекцій. Для досягнення поставленої мети автором вирішуються наступні завдання: розробити механізм використання цих матеріалів у лекційному курсі та проілюструвати розроблений механізм прикладами американського президентського дискурса.

Однією з тем, що пропонується студентам третього курсу факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна є «The USA: Country and People», а її складовою є цінності та переконання американської лінгвокультурної спільноти. «Знання *цінностей та ідеалів* (курсив мій – І.М.)», – підкреслюють автори Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти, – «прийнятих соціальними групами в інших країнах (...) є найсуттєвішими для організації іншомовної мовленнєвої діяльності» [2, с.11]. Ураховуючи представлені в американських та вітчизняних підручниках з країнознавства [8; 11] цінності, автор пропонує увазі студентів наступне. Цінності, за визначенням Н. Смелзера, – це загальноприйняті переконання щодо цілей, до яких повинна прагнути людина [6, с.50]. Американські цінності та переконання сформувались в країні емігрантів, які переселилися до Нового Світу з надією на успіх у житті кожного, хто має рішучість боротися з труднощами на шляху до процвітання. Ці емігранти подолали опір індіанського населення, вибороли незалежність від англійської корони, створили передову промисловість та домоглися усіх життєвих вигод для широких верств населення.

Серед типових цінностей американської лінгвокультурної спільноти можна виділити: незалежність, рівність, спрямованість у майбутнє, протистояння тиранії, демократію, статок, ощадливість, родину, віру в Бога, віру в справедливість, милосердя, доброчинність та гордість своїми історичними коріннями. На лекції, присвяченій суспільно-політичному устрою США, в яку входить і вивчення цінностей та переконань американської лінгвокультурної спільноти, пропонується не просто перелічити дані цінності і прокоментувати їх, базуючись на соціологічному доробку, а класифікувати та ілюструвати матеріал на основі вибірки з президентського дискурсу, а саме інавгураційної промови, інтерв'ю, радіопрограми, прес-конференції, теледебатів, вітання, звернення та виступу, що напевне, викличе жваву дискусію в аудиторії. За нашими даними [1] цінностями, що актуалізуються в дискурсі Дж. Буша-молодшого (який був чинним президентом на момент проведення дослідження) є протистояння тиранії (27,5%), незалежність (17,3%), спрямованість у майбутнє (15,9%), доброчинність/милосердя (11,7%), демократія (5,3%), віра в Бога (4,3%), статок (3,6%), родина (3,6%), гордість історичним корінням (2,9%), віра в справедливість (2,9%), ощадливість (2,9%) та рівність (2,1%).

Обговорення цінностей та переконань американської лінгвокультурної спільноти розпочинається з ядра ціннісного поля американського президентського дискурсу, в якому знаходиться протистояння тиранії (27,5%). Це є цілком логічним, оскільки з 11 вересня 2001 року, коли терористи-смертники скоїли напад на Сполучені Штати, уряд країни приділяє безпеці громадян найбільшу увагу. Громадяни хочуть бути впевненими, що таке більше не

повториться, що уряд на чолі з президентом зробить задля цього все можливе, а оскільки головною метою дальності президента країни є безпека та добробут свого народу, то під час своїх виступів, Дж. Буш постійно обіцяє та запевняє своїх слухачів, що він робить все необхідне задля цього, наприклад:

And since that day, our nation has been on a multi-pronged strategy to keep our country safer [4].

На периферії цінносного поля знаходиться рівність (2,1%). Це можна пояснити тим, що хоча рівність є стрижневою для свідомості громадян США, для сучасного американського (президентського) дискурса вона не є актуальною, Сполучені Штати здобули незалежність більш ніж двісті років тому, і за цей час всі формальні та неформальні групи, що боролися за рівність між усіма членами суспільства, змогли відстояти право кожної людини мати рівні можливості та свободи в країні. Проте і зараз можливо знайти приклади, які вербалізують цю цінність в президентському дискурсі, і які свідчать про те, що американське суспільство пишається тим, що його громадяни мають рівні права, можливості та свободи, зокрема:

Across the generations we have proclaimed the imperative of self-government, because no one is fit to be a master, and no one deserves to be a slave [3].

При презентації на лекції цінностей американської лінгвокультурної спільноти показовим, на нашу думку є прошарок між ядром та периферією, оскільки ці чесноти не є занадто політизованими, як ядро, та не є досить малозначущими, як периферія. В сучасному американському президентському дискурсі це, насамперед, незалежність (17,3%), яка виступає головним елементом системи цінностей і яку можна відстежити у кожному аспекті життя американського суспільства: кожному американцю необхідно усвідомлювати той факт, що він/вона самі контролюють своє життя. В американському президентському дискурсі актуалізується не лише незалежність окремої особи, а й незалежність усієї країни в цілому, наприклад:

And working together, we will secure the blessing of liberty, not only for ourselves, but for generations of Americans to come [3].

Наступною важливою цінністю в менталітеті американців є спрямованість у майбутнє (15,9%), яка є джерелом невичерпного оптимізму цієї нації. Не зважаючи на досвід минулих економічних проблем та депресій, вони впевнені, що необхідні лише нові зусилля для досягнення добробуту і успіху в житті:

We will continue to bring high standards and accountability to our public schools, so that every child can learn [5].

Доброчинність та милосердя займають досить велику частину в ціннісній системі американського суспільства, відбитій в президентському дискурсі (11,7%). Цей факт

пояснюємо тим, що здобувши незалежність своєї країни лише своїми силами та досягши її всесвітнього визнання як найуспішнішої та найзаможнішої країни, американці на чолі з президентом прагнуть допомогти країнам, що розвиваються, досягти процвітання, успіху та визнання на міжнародній арені. В американському президентському дискурсі це фіксується наступним чином:

I had a chance to speak to the Sullivan Foundation the other day about our trip, and the reason I did so was to remind the American people about how important it is for our nation to remain generous and compassionate when it comes to helping people overseas [5].

Ще одним елементом американської системи цінностей, який ми розглядаємо на лекції, є демократія (5,3%). Американський народ пишається тим, що його країна була демократичною державою ще з самих часів її створення, а ще більш вони пишаються своєю демократичною Конституцією, яка є гарантом їх прав. Необхідно додати, що своїм прикладом Сполучний Штати спонукали інші народи до створення демократії та будування такої системи державної влади, яка склалася в Сполучених Штатах Америки. Зокрема:

Every four years, the American people hold an inauguration to reaffirm our faith in liberty, and to celebrate the democratic institutions that preserve it [3].

Віра в Бога ще з часів перших поселенців займала значну роль в системі цінностей американського суспільства (4.3%), а в наші часі майже 75% повнолітніх громадян країни на одне з запитань при перепису населення відповідає, вірить в Бога. Ця цінність знайшла своє відображення і в американському президентському дискурсі, наприклад:

Laura and I pray your Christmas will be blessed with family and fellowship, and we wish you a day of glad tidings [7].

Статок (3.6%) та родина (3.6%) є типовими американськими цінностями, формування яких почалося ще з часів перших поселенців (більш ніж двохсотлітній «вік» цих цінностей може пояснити їх низьку частоту використання в американському президентському дискурсі). Навіть пуритани розглядали земний успіх як божественне провидіння і не бачили протиріч між багатством та правом на місце в раю після смерті. В наші часи статок та процвітання є головною метою багатьох американців, адже саме вони вигадали приказку "Time is money". Прикладом достатку як цінності в американському президентському дискурсі може бути:

And together with the individual tax rebates, these incentives will help give our economy a shot in the arm [1].

Родина є незмінною цінністю американців вже не одне століття. Головною метою американської родини є здобути щастя для кожного її члена, а традиційними родинними цінностями вважаються любов та повага до кожного члена родини, зокрема:

We honor their sacrifice, ask God to watch over them and their families, and pray for their safe return [7].

З іншого боку, саме цей аспект американського суспільства може спантеличити не американця, адже родинний устрій та звичаї саме цієї країни дуже різняться від європейських країн та від нашої країни, зокрема. Наприклад, американці ставляться до своїх дітей, як до рівних собі ще з самого дитинства, коли в нашій країні лише з вісімнадцяти років дитина має право приймати свої власні рішення.

Решту цінностей американської лінгвокультурної спільноти, які вербалізуються в американському президентському дискурсі і які підлягають розгляду на лекції з лінгвокраїнознавства, є віра в справедливість (2.9%), ощадливість (2.9%) та гордість своїм історичним корінням (2.9%).

Американці свято вірять в справедливість, яка ґрунтується на рівних можливостях та правах для кожного члена суспільства, на демократичному устрої держави та на вірі в Бога, наприклад:

Seventy-five percent of known Al Qaeda leaders have been brought to justice, the rest of them know we're after them [8].

Ощадливість притаманна майже кожному американцю, можливо саме цьому ця нація є однією з найзаможніших та найуспішніших у світі. В американському президентському дискурсі знаходимо:

I submitted the budget today to Congress – it's on a laptop notebook, an e-budget. It saves paper, saves trees, saves money [6].

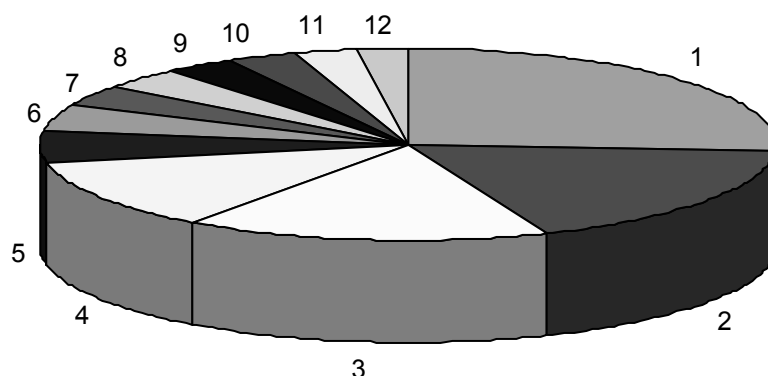
Останньою цінністю, яку ми розглянемо, є гордість своїм історичним корінням. Ні для кого не є секретом той факт, що американці пишаться своїм історичним минулим. Батьків-засновників дуже часто згадують у промовах або виступах, а також той величезний вклад, який вони зробили заради процвітання Сполучених Штатів Америки, зокрема:

From the day of our Founding, we have proclaimed that every man and woman on this earth has rights, and dignity, and matchless value, because they bear the image of the Maker of Heaven and earth [2].

Завершити обговорення цінностей та переконань американської лінгвокультурної спільноти пропонується наочним прикладом у вигляді діаграми.

Діаграма 1.

Цінності американської лінгвокультурної спільноти, що актуалізуються в американському президентському дискурсі

1 – протистояння тиранії (27,5%)
 2 – незалежність (17,3%)
 3 – спрямованість у майбутнє (15,9%)
 4 – доброчинність/миłosердя (11,7%)
 5 – демократія (5,3%)
 6 – віра в Бога (4,3%),

7 – статок (3,6%)
 8 – родина (3,6%)
 9 – гордість історичним корінням (2,9%)
 10 – віра в справедливість (2,9%)
 11 – ощадливість (2,9%)
 12 – рівність (2,1%)

Підсумовуючи усе сказане вище, вважаємо запропоновану методику вживання аутентичного матеріалу на лекції з лінгвокраїнознавства перспективною, такою, що сприяє розвитку цілісної особистості студента та його самоусвідомлення шляхом збагачення досвіду, розуміння відмінностей між іншими мовами і культурами, тому порівняльний аналіз національних (українських) цінностей з цінностями країн, лінгвокраїнознавство яких викладається, може стати наступним етапом розвідок.

Література

1. Василенко К.М., Морозова І.І. Американський та український президентський дискурс: порівняльний аналіз // Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та методики викладання іноземних мов в дослідженнях студентів. – Харків: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2008. – Вип. 4. – С. 23-28. 2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с. 3. Клепникова Т.Г. Содержание обучения в специализированном курсе иностранного языка «Работа с англоязычными патентами документами» // Стратегії та методи навчання мовам для спеціальних цілей: VII Наук.-метод. конф. Київ, 7-8 квітн.2005 р. – Київ: Київськ. нац. ун-т.,

2005.– С.57. 4. Курдіш О.К., Нестеренко О.Є., Сива Л.О., Цимбаленко М.Ю. Неологізми професійного сленгу полісменів та суддів // Стратегії та методи навчання мовам для спеціальних цілей: VII Наук.-метод. конф. Київ, 7-8 квітн.2005 р. – Київ: Київськ. нац. ун-т., 2005.– С.66. 5. Лагоденко Д.В. Реали как выражение национальной культуры // Единство системного и функционального анализа языковых единиц: Междунар. научн. конф. Белгород, 11-13 апр. 2006 г. – Белгород: Белгородск. гос. ун-т., 2006. – Вып. 9. – Ч. II. – С. 191-195. 6. Смелзер Н. Социология / Пер. с англ. З.П. Вольская – М.: Феникс, 1994. – 688 с. 7. Томахин Г.Д. Предисловие // США. Лингвострановедческий словарь. – М.: Рус. яз., 1999. – С. 5-13. 8. Baranovski L.S., Kozikis D.D. A Country of Contrasts and Similarities // Hello, America! – Minsk, 1997. – P. 11-17. 9. Davis C.B., Roslyakova E. Enhancing Sensitivity to Other People's Cultures: Film as a Pedagogical Tool to Raise Consciousness // Единство системного и функционального анализа языковых единиц: Междунар. научн. конф. Белгород, 11-13 апр. 2006 г. – Белгород: Белгородск. гос. ун-т., 2006. – Вып. 9. – Ч. II. – С.150-153. 10. Kolinchak N. Using Authentic Video in the Classroom // Сучасні проблеми лінгвістичних досліджень і методика викладання іноземних мов професійного спілкування у вищій школі: Зб. наук. праць. – Львів, 2007. – Ч. II. – С. 180-182. 11. Ludeteke L.S. Making America: The Society and Culture of the USA. – Washington: US Information Agency, 1990. – P. 5-36.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. <http://www.w.whitehouse.gov/news/releases/2008/02/20080228-2.html>
2. <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2008/03/20080329.html>
3. <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=706563>
4. <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2008/01/20080108-5.html>
5. <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2005/01/20050120-1.html>
6. <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2008/02/20080204-1.html>
7. <http://www.foxnews.com/index.html>
8. <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2007/12/20071221-1.html>